

Overlegorgaan legionellapreventie bestaat acht jaar

Legionella is de wereld nog niet uit

De afgelopen vijftien jaar heeft het Nederlandse beleid op het gebied van legionellapreventie zich in snel tempo ontwikkeld; 'prioriteiten zijn gesteld en aan verschillende innovaties is ruimte gegeven. Het Landelijk Overlegorgaan Preventie Legionella (LOPL) volgt vanaf 2007 de ontwikkelingen op het gebied van legionellapreventie op de voet. Via de inbreng en uitwisseling van kennis en ervaringen draagt het overlegorgaan bij aan de implementatie van het gevoerde beleid, gericht op minimalisering van het risico op legionellabesmettingen. Dit artikel blikt terug op het inmiddels achtjarig bestaan van het overlegorgaan. Het LOPL constateert dat er veel is gebeurd, maar dat er nog een schone taak ligt. Legionella is de wereld nog niet uit.

B.L.M. (Brenda) van Rijn, zelfstandig adviseur bij Van Rijn Advies;
drs.ir. A.J. (Ton) van Oostwaard, directeur-adviseur
BMT Consultants

Als opvolger van het Communicatieplatform Legionella (CPL) is in april 2007 het Landelijk Overlegorgaan Preventie Legionella (LOPL) opgericht.

Het LOPL houdt zich bezig met legionellapreventie in alle aerosolvormende (vernevelende) watervoerende installaties, vanaf de bron en voor alle soorten water. Het overlegorgaan functioneert aanvullend op andere instanties of organisaties die zich met bestrijding, opvang of nazorg bij legionella en/of andere infectieziekten bezig houden. Het RIVM rapporteert per jaar gemiddeld 300 Nederlandse slachtoffers van legionella pneumophila (de gevaarlijke variant van de legionellabacterie die zware longontsteking veroorzaakt). De verwachting is dat het aantal slachtoffers in werkelijkheid hoger ligt doordat bij longontstekingen nog lang niet altijd getest wordt op de aanwezigheid van deze bacterie.

■ KENNISUITWISSELING

Voor het LOPL staat kennisuitwisseling centraal. Het overlegorgaan voert zelf geen beleid of maatregelen uit. Vier keer per jaar komen vertegenwoordigers van overheden, brancheorganisaties, onderzoekers, uitvoerende en adviserende partijen en onafhankelijke deskundigen bijeen. Binnen deze vergaderingen wordt open gesproken, kunnen belangenoverstijgende discussies worden gevoerd. Ook buiten het overlegorgaan om weten de leden elkaar goed te vinden. Mevrouw Te Wechel van de Nationale Politie, eind 2014 toegetreden: "Ik zie het LOPL vooral als platform voor kennisuitwisseling. Het belang om in alle openheid en zonder belangen informatie met elkaar uit te wisselen waardeer ik ten zeerste." Het LOPL geniet zowel binnen als buiten het platform grote waardering. Kennisdeling binnen het platform heeft onder andere geleid

tot nieuwe ideeën, een effectievere en efficiëntere uitvoering van individuele activiteiten, tot meer synergie tussen verschillende initiatieven en meer samenwerking tussen individuele leden. De ruime aanwezigheid van deskundigheid op het gebied van legionellapreventie maakt dat ook niet in het LOPL vertegenwoordigde partijen veel waarde hechten aan de visie van het overlegorgaan. Wellicht wat op de achtergrond, maar met gezag, draagt het LOPL hierdoor bij aan de implementatie van het in Nederland gevoerde beleid op het gebied van legionellapreventie.

■ ZORGPLICHT

De regelgeving rond legionellapreventie in leidingwaterinstallaties die in het jaar 2000 voor het eerst werd uitgevaardigd had een zeer brede reikwijdte: zo'n 600.000 collectieve installaties moesten een risicoanalyse uitvoe-

ren en eventueel een beheersplan hebben. Vanuit verschillende organisaties werd er bij de politiek op aangedrongen die regeldruk te verminderen. Vanaf 2007 is de wettelijke verplichting van legionellapreventie in leidingwaterinstallaties er alleen nog voor de zogeheten prioritairere installaties, zoals bijvoorbeeld ziekenhuizen, hotels en campings. Dit zijn in totaal zo'n 19.000 bedrijven. De overige installaties vallen onder de algemene zorgplicht van de Drinkwaterwet. De start van het LOPL in 2007 viel ongeveer samen met het onder de algemene zorgplicht brengen van een groot aantal locaties. Vanaf dat moment kunnen eigenaren van deze locaties zelf bepalen of zij ten aanzien van de aanwezige collectieve leidingwaterinstallatie een risicoanalyse en zo nodig beheersmaatregelen uitvoeren. De verantwoordelijkheid voor het leveren van veilig en kwalitatief goed leidingwater blijft bestaan. Mocht zich een legionellabesmetting voordoen, dan kunnen de eigenaren aansprakelijk zijn voor de eventuele gezondheidsschade. Een adequaat onderhoud en beheer van de leidingwaterinstallatie blijft in alle gevallen nodig. Verschillende partijen binnen het LOPL hebben gebouweigenaren gefaciliteerd bij het serieus invulling geven aan deze zorgplicht. Temeer omdat 'niet prioritair' niet betekent dat er geen aerosolvormende tappunten in casu legionellarisico's op zo'n locatie aanwezig zijn. Binnen het LOPL wordt de reikwijdte van de zorgplicht versus de 'prioritaire locaties' regelmatig besproken, bijvoorbeeld in het licht van de ontwikkelingen rond het combineren van woon- en zorgfuncties. Ook wordt regelmatig bekeken of er 'nieuwe' of 'onderschatte' risico's zijn die om nadere aandacht vragen. De risico's van thermostatische mengkranen, binnenfonteinen en andere vernevelende sproeiinstallaties zijn bijvoorbeeld in TVVL-verband nader onderzocht

■ HULPMIDDELEN

De Rijksgebouwendienst en de Dienst Vastgoed Defensie ontwikkelden de website www.zorgplicht-legionella.nl. Naast ISSO-publicatie 55.1 voor prioritairere locaties werd ISSO-publicatie 55.2 ontwikkeld, gericht op de invulling van de zorgplicht. Vanuit het LOPL werden de website en de ISSO-publicatie onder de aandacht gebracht van belanghebbende organisaties en aangesloten leden. Verschillende branches, waaronder de technici in de gezondheidszorg (NVTG) onderhoudsbedrijven (VBOI), en de horecasector (Koninklijke Horeca), werden met behulp van in het LOPL ontwikkelde branche-specifieke informatie-documenten geholpen hun aangesloten leden over alle wettelijke en beleidsmatige ontwikkelingen te informeren.

■ SAMENSTELLING EN AGENDA LOPL

Begin 2015 bestaat het LOPL uit vertegenwoordigers van het Ministerie van Infrastructuur & Milieu, Rijksvastgoedbedrijf (voorheen Rijksgebouwendienst/Dienst Gebouwen Defensie), Infomil, Uneto-VNI, ISSO, TVVL, KIWA, KWR, Stichting Flora Veteranziekte, NVTG, VBOI, Nationale Politie, Bureau Leiding, Envaqua en onafhankelijke deskundigen, L. Bikker, W. Scheffer, F. Balster. Onderwerpen op de agenda van het LOPL zijn onder andere de actuele ontwikkelingen rond wet- en regelgeving inclusief controle en handhaving, innovaties, ontwikkelingen rond de kwaliteit van watervoerende installaties inclusief beheer en onderhoud, tappunten, detectiemethoden, beheerstechnieken etc. De tijdens de vergaderingen afgesproken acties worden veelal individueel uitgevoerd. Regelmatig worden gast sprekers uitgenodigd om actuele ontwikkelingen nader toe te lichten.

■ KWALITEIT

Op grond van het Bouwbesluit moet de eigenaar van een leidingwaterinstallatie ervoor zorgen dat voldaan wordt aan NEN 1006. De kwaliteit van collectieve leidingwaterinstallaties en de kwaliteit van het water aan het tappunt is steeds een belangrijk punt van aandacht voor het LOPL geweest. Met name brancheorganisatie Uneto-VNI heeft zich via het Actieplan Veilige Leidingwaterinstallaties (2007) sterk gemaakt om gebouweigenaren te helpen te voldoen aan NEN1006 en de kwaliteit van bestaande leidingwaterinstallaties door onderhoud en beheer te verbeteren. In het kader van de uitvoering van dit Actieplan zijn onder andere hulpmiddelen ontwikkeld, publicaties verschenen, opleidingen verzorgd en is een certificatieregeling ontwikkeld voor het veilig en efficiënt uitvoeren van onderhoud en beheer aan leidingwaterinstallaties (BRL6000-08c). Indien een drinkwaterinstallatie aan deze norm voldoet, kunnen beheersmaatregelen die voortvloeien uit legionellapreventie minimaal zijn. Inmiddels heeft het Ministerie van Infrastructuur en Milieu (destijds VROM) in het Drinkwaterbesluit vastgelegd dat risicoanalyses en beheersplannen voor de zogenoemde prioritairere locaties alleen nog door gecertificeerde bedrijven mochten worden gemaakt. In zeer korte tijd heeft toen een groot aantal bedrijven zich gecertificeerd voor de hiertoe ontwikkelde BRL6010 Legionellapreventie in collectieve leidingwaterinstallaties. Begin 2015 waren 111 bedrijven gecertificeerd voor BRL6010 Legionellapreventie in collectieve leidingwaterinstallaties (bron KvINL). De kwaliteit van het 'voor de meter' geleverde water is regelmatig in het LOPL besproken, bijvoorbeeld ook in relatie tot de effectiviteit van waterfilters bij binnenkomst in gebouwen. Binnen het LOPL zijn partijen vertegenwoordigd die de relatie kunnen leggen met de voor leidingwaterinstallaties relevante normen en richtlijnen (o.a. de Waterwerkbladen).

■ KOELTORENS

Gedurende de afgelopen jaren is de aandacht

voor legionellapreventie in 'natte' koeltorens (proceswater) binnen het LOPL toegenomen. Bij onvoldoende beheer en onderhoud kunnen natte koeltorens kleine schadelijke besmette waterdruppels (aërosolen) in de omgeving versproeien. Recentelijk zijn er nationaal en internationaal besmettingen geweest, bijvoorbeeld in Amsterdam (Nederland) en Warstein (Duitsland). Diverse presentaties zijn verzorgd en inbreng is geleverd bij de ontwikkeling van verschillende tools en communicatiemiddelen, zoals ISSO-publicatie 55.3, modelrisicoanalyse, model-beheersplan, checklisten en informatiedocumenten voor gemeenten en eigenaren van natte koeltorens, een overzicht van vigerende wet- en regelgeving rond koeltorens inclusief de relatie met de arbeidsomstandighedenwet.

Of het nu gaat om legionellapreventie in leidingwater, natte koeltorens of zwembadinstallaties: de systematiek van de regelgeving is steeds dezelfde. De elementen zijn: het uitvoeren van een risicoanalyse en het opstellen en uitvoeren van een beheersplan (inclusief periodieke analyse van het water op de aanwezigheid van legionellabacteriën, als controle om vast te stellen of de maatregelen effectief zijn). Nieuwe koeltorens moeten vanaf 2010 worden gemeld bij het voor de Wet Milieubeheer bevoegd gezag. Volgens de Atlas van de Leefomgeving, waar een registratie van natte koeltorens wordt bijgehouden, staan er in Nederland circa vierduizend torens. Daarvan is ongeveer 30% bij toezichthouders bekend (bron RIVM). Voor een overzicht van beschikbare informatie: www.infomil.nl/onderwerpen/hinder-gezondheid/legionella/natte-koeltorens/. Eind 2014 heeft ISSO een congres over legionellapreventie in koeltorens georganiseerd.

■ DRINKWATERWET

In 2011 zijn de regels op het gebied van legionellapreventie in leidingwater opgenomen in de nieuwe Drinkwaterregelgeving (Drinkwaterwet, Drinkwaterbesluit en bijbehorende Regelingen). In de periode rond de inwerkingtreding van de nieuwe regelgeving

is intensief gesproken over de ontwikkeling en introductie van verschillende alternatieve beheerstechnieken ter voorkoming of bestrijding van legionellabesmettingen. Dit in relatie ook tot het reguliere thermische beheer (de eerste stap op de zogenaamde beheersladder). De ervaringen in proefprojecten, waaronder ook de energetische en milieueffecten, de voorwaarden waaronder deze technieken mogen worden toegepast en het vastleggen van deze voorwaarden in wet- en regelgeving inclusief aanpassingen van de Beoordelingsrichtlijnen (BRL6010 en BRL K14010 delen 01 en 02), vormen tot op de dag van vandaag een regelmatig terugkerend onderwerp op de agenda. Er verscheen een nieuwe ISSO-publicatie 55.4 over alternatieve beheerstechnieken. Jurist mr. Wilfred Reinhold, senior beleidsmedewerker bij het Ministerie van Infrastructuur & Milieu: "Het Ministerie maakt bij het toetsen van ontwerp-regelgeving dankbaar gebruik van de deskundige inbreng vanuit het LOPL."

■ KENNISNIVEAU

De deelnemers van het LOPL informeren over het algemeen zelf hun leden over ontwikkelingen op het gebied van legionellapreventie. Zo ook rond de nieuwe Drinkwaterregelgeving. Het Ministerie van I&M heeft nieuwe Informatiebladen over de wet- en regelgeving (beleid, controle & handhaving) uitgegeven. In 2011 heeft het LOPL samen met ISSO een congres over de ontwikkelingen rond de nieuwe Drinkwaterregelgeving georganiseerd. Het LOPL constateert dat de kennis over legionellapreventie nog niet overal op het gewenste niveau aanwezig is. Legionellapreventie wordt door veel gebouw eigenaren als ingewikkeld ervaren. Regelmatig worden er nieuwsartikelen in het LOPL besproken die gebouw eigenaren of andere partijen op het verkeerde been kunnen zetten. Gebouw eigenaren krijgen niet altijd de juiste informatie of werkbare beheersplannen aangereikt. Zo ontstaat mogelijk een beeld van legionellapreventie als complex, lastig, duur en wellicht ook disproportioneel. Het LOPL zet zich via haar leden in om de juiste context te schetsen. Via artikelen, persoonlijke reacties of anderszins, zetten leden van het LOPL zich in om misverstanden, vooroordelen of te positieve of negatieve berichtgeving weg te nemen en/of te nuanceren. Met de periodieke evaluatie binnen het LOPL van de controle-resultaten van de betrokken certificerende instelling wordt een indruk verkregen van het kennisniveau en kennisbehoefte van legionellapreventieadviseurs. Deze evaluatie wordt ook gezien in het licht van de uitkomsten van de door ILT uitgevoerde controles op de kwaliteit van de leidingwaterinstallaties. Door

de aanwezigheid van zowel de betrokken certificerende instelling, vertegenwoordigers van de installatiebranche en het kennisinstituut voor de installatiebranche wordt richting gegeven aan verdere kennisontwikkeling en -ontsluiting.

■ INTERPRETATIES

Alhoewel het LOPL in haar opzet intern gericht is, onderneemt het overlegplatform in uitzonderingssituaties activiteiten die naar buiten gericht zijn. Belangrijke voorbeelden hiervan zijn:

- op verzoek van het Ministerie van I en M heeft een werkgroep binnen het LOPL het Informatiedocument Nadere Toelichting Drinkwater wet- en regelgeving opgesteld. In 2013 is dit document via ISSO en via de websites van de bij het LOPL aangesloten organisaties breed verspreid;
- in 2014 hebben het LOPL en de Inspectie Leefomgeving en Transport (ILT) afspraken gemaakt over het door LOPL inbrengen van onderwerpen die zich lenen voor een formeel beleidsstandpunt van ILT. Hiermee is een belangrijke stap gezet richting een uniforme interpretatie van regelgeving door marktpartijen en handhavers, met meer duidelijkheid in de markt tot gevolg. In 2014 is er bijvoorbeeld door leden van het LOPL een interpretatie rond oogdouches (lees aerosolvormend tappunten) in politiebureaus met cellen en/of ophoudruimten opgesteld, zie de twee voorbeelden. Elke vergadering wordt gekeken naar potentieel nieuwe onderwerpen waarvoor een interpretatie nuttig kan zijn.

■ TOEKOMST

Voor legionellapreventie zijn meer partijen nodig dan alleen legionellapreventieadviseurs, en ontwerpers en installateurs van leidingwaterinstallaties en of andere waterinstallaties. Ook partijen zoals architecten en aannemers zullen legionella integraal mee moeten meenemen in het ontwerp- en bouwproces. Met de door ISSO en SBR gemaakte publicatie (811 'Integraal ontwerpen van Legionellaveilige woningen') is een eerste belangrijke stap in die richting gezet. De Stichting Veteranenziekte

■ WEBSITES

De website zorgplicht-legionella.nl werd in eerste instantie ontwikkeld voor de gebouwen van de Rijksgebouwendienst en de Dienst Vastgoed Gebouwen van het Ministerie van Defensie (nu ondergebracht in het Rijksvastgoedbedrijf RVB). Via de applicatie kunnen gebouw eigenaren eenvoudig een risicoanalyse en beheersplan op maat maken en uitdraaien. Vervolgens werd de applicatie ook geschikt gemaakt voor andere doelgroepen. De applicatie is door iedereen gratis te gebruiken. De website wordt jaarlijks door ca. 6.000 bezoekers bezocht en functioneert naast de informatieve website www.legionellavraagbaak.nl.

heeft tijdens haar derde lustrumcongres van oktober 2014 'Ketensamenwerking gericht op legionellapreventie' als dagthema gehad. Het jaarlijks aantal legionellabesmettingen en slachtoffers blijft de laatste jaren ongeveer op hetzelfde niveau. Bij een groeiende gebouwenvoorraad en navenante toename van het aantal leidingwaterinstallaties en (vernevende) installaties kan voorzichtig geconstateerd worden dat het beeld relatief iets beter lijkt te zijn geworden. Helaas is legionella de wereld nog niet uit. Eén grote besmetting en de cijfers en conclusies zijn compleet anders. Het LOPL ziet genoeg onderwerpen om actief te blijven volgen. Zo zijn er de ontwikkelingen op het gebied van legionellapreventie bij natte koeltorens, de wijzigingen in de Regelingen Legionellapreventie en Materialen en Chemicaliën, herziening en revisie van de bestaande kwaliteitsrichtlijnen, verdere stimulering van kennisvergroting en verduidelijking van wet- en regelgeving via interpretatiedocumenten. Met meer dan gemiddelde belangstelling kijkt het LOPL naar de door het Ministerie van I & M aangekondigde evaluatie van de Drinkwaterregelgeving. Het overlegplatform ziet voor zichzelf in 2015 dan ook een belangrijke taak in de voorbereiding van deze beleidsevaluatie weggelegd.

Het LOPL erkent de beperkingen als gevolg van haar keuze om vooral een overlegorgaan te zijn. Binnen haar mogelijkheden is het LOPL vast van plan om zich intensief en positief kritisch met legionellapreventie bezig te blijven houden. Met al haar deskundigheid biedt het overlegplatform voor verschillende instanties een aantrekkelijke ingang naar kennis over het complexe onderwerp legionellapreventie en relevante relatienetwerken.